

Aj keď tento štvrťročník je venovaný dvom témam —kresťanský svetonázor a kresťanská kultúra— politická situácia okolo hroziacej vojny v Iraku (keď tieto riadky píšem nie je ešte nič rozhodnuté) zaktualizovala rôzne driemajúce kultúrne témy, a kontroverzie. Preto v tomto čísle sa nedotýkame skoro vôbec svetonázorových otázok a temer výlučne sa venujeme kultúrnym témam, ktoré súčasná svetová politická kríza, vyniesla na povrch. Západ sa nielen po politickej ale aj po kultúrnej stránke nezdá naraz tak jednoliaty ako to bývalo za čias, keď jeho charakter určovalo predovšetkým kresťantvo, hoci, samozrejme, svoje historicky určujúce korene v ňom majú obe jeho hlavné verzie či vetve, európska aj americká.

O rozdielnom prístupe k spoločensko-právnym témam hovoril už náš príspevok v prvom čísle tohto samizdatu (*Dve politické kultúry: anglo-americký princíp všeobecného práva vs. „kontinentálny“ princíp občianskeho práva*). Na ďalší rozdiel—pravda na celkom inej úrovni—upozorňuje Michael Novak, americký politický a náboženský mysliteľ slovenského pôvodu, keď vo svojom prejave z príležitosti prevzatia ceny Francis Boyera AEI vo februári 1999 hovorí o Amerike ako o „národe židov a kresťanov“ a v súvislosti s *Deklaráciou nezávislosti Spojených štátov* z roku 1776 pripomína: „Signatári boli väčšinou kresťania ... mená pre Boha, ktoré volili, boli úplne židovského pôvodu Nechcem povedať, že naši Zakladatelia boli nábožní ľudia (a ešte menej, že boli židovského náboženstva), ale to, že chápali drámu slobody biblickým spôsobom. Je omylom ak sa tvrdí, že boli výlučne, či prevážne formovaní Osvietenstvom. Toto môže byť pravda o otcoch Francúzskej revolúcie, ale títo sa pobrali inou cestou.“ Narážka je tu zrejme na európskych dedičov, tejto revolúcie, ktorí sa „pobrali inou cestou.“

Pravda, kresťanstvo ako také je nemysliteľné bez svojich židovských koreňov a v modernej dobe ani bez jeho osvietenскеj antitézy (intelektuálne znehybnelého stredoveku). Tohoto sú si veľmi dobre vedomí aj kresťania americkí—aj keď oni zdôrazňujú židovské korene kresťanstva—aj kresťanskí intelektuáli európski zdôrazujúci zasa skôr to čo je pozitívne v osvietenstvom dedičstve. Tieto rozdielne dôrazy by však mali predstavovať iba dva *navzájom sa dopĺňajúce, a nie proti sebe stojace*, prístupy ku kresťanskej kultúre.

Toto sa, samozrejme, ľahko hovorí na abstraktnej, kultúrno-filozofickej úrovni. V konkrétnych

najmä politických situáciach, akou je dnes otázka vojny s Irakom, neide tak o kultúrnu analýzu, ale o rozhodovanie buď-alebo. Lebo sú tu tri kategórie zúčastnených: Tí ktorí majú moc a s ňou spojenú možnosť konať, ale aj informácie sprostredkované armádou ľudí z druhej kategórie: To sú tí ktorí sú dostatočne informovaní a na dostatočnej intelektuálnej úrovni aby vedeli analyzovať situáciu a dôsledky rôznych rozhodnutí, nemajú však moc, aby konali. Nakoniec je tu tretia kategória tých ktorým chýba aj moc situáciu vyriešiť, aj dostatočné informácie a schopnosť nezaujato analyzovať: Idú do ulíc či do médií aby emocionálne bojovali proti „vojnovým štváčom“ resp. „mierovým demagógom“; sú „za trvalý mier“ resp. „za oslobodenie Iraku“. Príslušník každej z týchto kategórií

nesie inú morálnu zodpovednosť. Samozrejme najväčšiu sám prezident Bush, ale zodpovední sú aj tí ktorí mu teraz, keď sa už rozhodol — správne či nesprávne — konať, hádžu polená pod nohy.

Ide totiž o dve nezávislé dilemy. Ak prijmeme, že Saddam Hussain je diktátor a zločinec, potom treba zvážiť riziko násilného odzbrojenia (pod vojenským tlakom, vedúcim či nevedúcim k vojne) proti riziku nerobiť nič. Mierové odzbrojenie bez amerického tlaku nie je alteratívou, tí ktorí naň veria mali predsa päť rokov možnosť ho realizovať! A vojenský tlak má zmysel iba ak ho protivník musí brať vážne, ako medzinárodne jednotnú výstrahu! Druhá dilema, o ktorej sa oveľa menej hovorí, je táto: Vychádzajúc z faktu, že 200 tisíc amerických vojakov je už dnes v bojovej pohotovosti, treba zasa zvážiť riziko vojenského zásahu proti riziku úspešného „hádzania polien pod nohy“, čo môže mať za následok buď vojenský zásah oveľa menej precízny (teda s viac obeťami na ľudských životoch) než bolo pôvodne plánované. Alebo stiahnutie armády, jej zdemoralizovanie, stratu tváre, hociako samozvaného, svetového policajta a povzbudenie teroristom-fanatikom, pred ktorými nielen seba, ale aj nás chcel samozvaný policajt brániť. Lebo sú situácie keď aj arogantný policajt je lepší ako zoslabený, či dokonca žiadny, policajt.

Quo vadis post-kresťanský Západ?

OBSAH

Globalizácia a kresťania.....	2
Kresťania budúcnosti.....	4
Antisemitizmus vs. antijudaizmus.....	6
Imperium Americanum	9
Je stará a stojí nám v ceste (AEI o Európe).....	10
Zázračná užitočnosť matematiky	12

Globalizácia a kresťania

(Vybrané a voľne preložené časti z článku *How to think about globalisation*, (M. A. Casey, FIRST THINGS, október 2002)

Skoro po 11. septembri 2001 uverejnil anglický prestížny týždenník *ECONOMIST* úvodník, kde sa snažili nájsť “korene nenávisťi”. Skúmali rôzne dôvody, pre ktoré by ľudia mohli nenávidieť Spojené štáty... Aj keď *ECONOMIST* jednoznačne odmietal tvrdenie, že si to Američania sami zapríčinili, pokus o nájdenie alternatívneho vysvetlenia skončil tam kde začal: zdroje tejto nenávisťi ostali naďalej zahalené tajomstvom.

Zakrátko po jeho uverejnení priniesol taktiež v Anglicku vychádzajúci *NEW STATESMAN* článok od známeho politického teoretika *Johna Graya*, ktorý posadil globalizáciu na lavicu obžalovaných — a náboženstvo povolal ako priameho svedka. Gray tvrdí, že víťazný Západ využil pád komunizmu “ako historickú príležitosť na odštartovanie ďalšieho utopického projektu—globálneho voľného trhu. Svet má byť prerobený podľa vzoru západnej moderny—vzoru deformovaného trhovou ideológiou, ktorá je rovnako vzdialená od reality ako bol marxizmus.” (pozri tiež okienko vpravo o Grayovej knihe). Gray pokračuje:

Zarážajúce je ako sa trhovú liberálnu filozofia, na ktorej stojí globalizácia, podobá marxizmu. Obe sú v podstate sekulárne náboženstvá v ktorých sú eschatologické nádeje a predstavy kresťanstva prekrútené osvietenskou interpretáciou. V oboch sú dejiny chápané ako napredovanie ľudstva hnané vzrastom vedomostí a materiálnej hojnosti a vrcholiace v celosvetovej civilizácii. Človek je videný predovšetkým z ekonomického hľadiska ako výrobca či spotrebiteľ v podstate s rovnakými hodnotami a potrebami. Náboženstvo v starom slova zmysle hraje iba okrajovú úlohu, odsúdené k skorému zániku alebo k stiahnutiu sa do privatej sféry kde nemôže spôsobovať politické krčie (*convulse politics*) alebo zažíhať vojny.

Podľa Graya, po 11. septembri 2001, “celý svetonázor, ktorý podporoval trhovú vieru v globalizáciu, sa zrútil ... a nemôže už byť obnovený”. Ba aj samotný koncept modernity sa stáva otáznym. “Je to naozaj pravda, že všetky spoločnosti sú nútené skôr či neskôr konvergovať k tým istým hodnotám a pohľadom na svet?” Krajínám musí byť dovolené, “aby našli svoju vlastnú verziu modernity alebo sa vôbec nemodernizovali.” Pokus “vnucovať životu všade tú istú šablónu” môže viesť iba ku konfliktom. Nikdy nepochopíme 11. september, uzaviera Gray, dokiaľ sa nenaučíme ho vidieť tým, čím je, “naozajstným odmietnutím západnej modernity”.

John Gray, Falošné svitanie: Klamný ilúzie globálneho kapitalizmu

(False Dawn: The Delusions of Global Capitalism, New Press 2000)

Gray je teraz profesorom “európskeho myslenia” na *London School of Economics*, ale kedysi mal vplyv na *Margaret Thatcher* a patril medzi prívržencov novej pravice (*New Right*), ktorého články prispievali k oživeniu *laissez-faire* trhovej politiky v Británii. Teraz, keď zástanci voľného trhu sa snažia prerobiť post-komunistický svet podľa svojich predstáv, prešiel Gray momentom obrátenia: jeho “falošné svitanie” je narážka na to čo on vidí ako zlyhanie globálneho kapitalizmu. Nachádza svoje dôkazy v ekonomickom kolapse Ázie, Ruska a Mexika, ale aj v “spoločenskom rozklade” U.S. Rozpad americkej rodiny, zločinnosť a masové väznenia, rastúce rozdiely v príjmoch majú všetky pôvod v globálnom voľnom trhu a neregulovanom raste obchodu a transnacionálnych spoločností. Podobne ako u tých z malej, ale hlasitej skupinky konzervatívov v Amerike, Grayove argumenty majú nádyh populizmu a nacionalizmu.

(podľa amazon.com)

Pre Graya je globalizácia posledným revolučným projektom Západu v úsilí o všeobecné blaho na tejto zemi (*millenium*). Pre *ECONOMIST* je globalizácia pragmatickým rozšírením osvedčených ekonomických a politických praktík na celý svet za účelom zlepšenia osudu všetkých prostých ľudí. Podľa Graya žiadny inteligentný a dobromyseľný človek nemôže byť za globalizáciu; podľa *ECONOMIST* nemôže byť proti. Sú to argumenty v ktorých prevládajú otázky ekonomickej slobody, práv ale aj obmedzení. Obe strany majú akúsi predstavu, že náboženstvo je tu v tom či onom zmysle dôležité, ale to, akú úlohu hraje a kam ho zaradiť, im ostáva nejasné. Jedenásty september nás prinútil ujasniť si mnohé veci, bezpochyby aj vzťah globalizácie a náboženstva.

Tu sa ukazuje relevantnosť pápežskej encykliky *Centesimus Annus*, ktorá, prináša novú dimenziu do katolíckeho sociálneho učenia. Dimenziu zdôrazňujúcu nenahraditeľnú úlohu, ktorú hrajú transcendentálne (nadprirodzené) oporné body (*reference points*) v zaistovaní slobody nielen v individuálnom živote, ale aj v živote spoločnosti, jej politickej formy (*polity*). Bez odkazu na transcendentálnu realitu ľudského života, otvorená spoločnosť a slobodná ekonómia riskujú, že sa stanú iba málo odlišné od rôznych fór pre nekonečné mocenské súperenia. “Sloboda sa môže plne rozvinúť iba ak prijme pravdu (o transcendentálnej realite). Vo svete bez pravdy sloboda stráca svoj základ a človek je vystavený

násilenstvu vášni a manipulácie, otvorených i skrytých.” Pápežovo spojenie slobody a pravdy má mnohoraké aplikácie, vrátane jednoznačného, aj keď podmieneného, odobrenia trhovej ekonomie, ak je “vymedzená silným právnym rámcom, ktorý ju stavia do služby ľudskej slobody v jej celosti”.

Globálny trh operujúci mimo príslušného rámca právnej a spoločenskej kontroly vnucuje svoj spôsob myslenia a jednania rôznym kultúram a zanecháva pečať svojej hodnotovej škály na individuálnom chovaní. Konzervencialistické a utilitárne formy “racionálneho jednania”, ktoré sú vhodné pre rozhodovania v čistej ekonomickej kontexte, môžu byť v takomto zmysle oprávnené iba vtedy ak ekonomická stránka života je považovaná za iba jednu medzi mnohými inými stránkami. Čím dôležitejšou sa ekonomia stane v živote spoločnosti tým ťažšie bude možné zabrániť aby sebecké spôsoby myslenia neprenikli aj do iných sfér života.

Pápež má preto pravdu, keď si myslí, že takto rôznym kultúram je vnucovaná “nová stupnica hodnôt”, ktorá je “odvodená z kritérií, často ľudovlných, materialistických, konzumeristických a v protiklade k akejkoľvek otvorenosti k transcendentnu”. Ľudia cítia, že sú udupávaní “beztvárnymi mecha-

Ekonomická analýza a proceduralizmus.

Za posledných vari tridsať rokov politickí a právnickí teoretikovia sa stále viac snažili vysvetľovať politiku a právo pomocou ekonomickej analýzy, takže dnes ekonomická analýza už zaberá dominantné postavenie v oboch disciplínach. Vzhľadom k pozoruhodnej schopnosti ekonomickej analýzy vyhodnocovať rôzne komerčné, politické a legálne alternatívy by toto nebolo natoľko znepokojujúce, nebyť snahy mnohých ju rozšíriť do všetkých oblastí morálneho a politického života. Z toho by potom plynulo, že ľudský život v jeho celosti môže byť vysvetľovaný bez toho, aby sa brala do úvahy aj spravodlivosť a (morálne) dobro. Toto je pre mnohých oslobodzujúce, ale znepokojujúce pre tých, ktorí si myslia, že je nerozumné redukovať ľudské motivácie na celkom úzko chápaný sebecký záujem.

Mnohí politickí teoretici si myslia, že proceduralizmus, spojovaný predovšetkým s menom *Johna Rawlsa*, podáva riešenie pre prehnane podceňovanie alebo dokonca popieranie možnosti vynášať súdy o morálnom živote. Proceduralizmus, tým že hľadá férové pravidlá života s ktorými by v princípe každý mohol súhlasiť, posúva ťažisko záujmu preč od otázok o nositiach a podstate ľudského dobra k otázkam o formálnych požiadavkách a abstraktných princípoch. Takže proceduralizmus nakoniec predstavuje stratégiu obchádzania (problému morálky). Predstiera, že všetko, čo rozum môže povedať o morálke je vypracovanie správnych procesov rozhodovania o tom, ako organizovať náš kolektívny život.

(z recenzie knihy Stephen Toulmina *Return to Reason*, Harvard UP 2001 od Petra Berkowitza vo FIRST THINGS 8-9, 2002)

nizmami” a že strácajú svoj pocit identity a dôstojnosti pokiaľ ich kultúra “nie je prijímaná a rešpektovaná vo svojej originalnosti a bohatosti.”

Niektorí tvrdia, že judeo-kresťanská tradícia nepripela ničím k vzniku slobodnej tolerantnej individualistickej, konzumnej spoločnosti na Západe. Kresťanstvo vraj malo vždy oveľa menej spoločného s humanistickou civilizáciou ako s ortodoxným islamom”. Nielenže nie je zdrojom humanistickej civilizácie, ale vo svojej tradičnej forme je vraj nezlučiteľné s liberálnou, demokratickou, sekulárnou spoločnosťou, ktorej ekonomia je založená na aplikovanej vede a komerčnom obchodovaní.

Centesimus Annus reaguje priamo aj na tieto námietky. “Ak niet transcendentnej pravdy poslúchajúc ktorú človek dosiahne svojej plnej identity, potom niet žiadneho pevného princípu, ktorý by zaručoval spravodlivé vzťahy medzi ľuďmi”. Cirkev si je vedomá nebezpečia “fanatizmu a fundamentalizmu” keď si ľudia nárokuje právo iným vnucovať koncepcie, ktoré považujú za pravdivé “v mene ideológie, ktorá predstiera že je vedecká alebo náboženská”. Kresťanská viera však “nie je ideológiou a tak sa nesnaží uväzniť meniacu sa sociopolitickú skutočnosť v rigidnej schéme, ale uznáva, že ľudský život je realizovaný v dejinách za podmienok, ktoré sú rôzne a nie perfektné”.

Tvrdenie, že “agnosticizmus a skeptický relativizmus sú filozofiou a základným postojom, ktorý zodpovedá demokratickým formám politického života” a že “tí ktorí sú presvedčení, že poznajú pravdu a pevne sa jej držia” sú “nespoľahliví”, otvára cestu k “manipulácii s ideami a presvedčením za mocenským účelom” alebo pre finančný prospech. Demokracia bez hodnôt ľahko sa zvrhne na otvorený, alebo slabo maskovaný totalitarizmus a ak hodnoty nie sú “zakorenené v samej podstate človeka” poslúžia iba ako “ospravedlnenie a legitimizácia systému” a nie ako “ochrana všetkého, čo je ľudské v akomkoľvek systéme”.

To, že sloboda potrebuje pravdu (ktorá stojí nad ňou) nie je niečo, čo je špecifické iba pre Západ. Tento poznatok vychádza z fundamentálnej pravdy o ľudskom živote a kultúre a preto platí všade. Ako teda možno argument o potrebe viery na podporu a udržanie autentickej demokracie na Západe aplikovať na iné kultúry a situácie? Konkrétne, ako ho možno preložiť do sveta islamu?

(pokračovanie v budúcom čísle)

Kresťania budúcnosti: nástup globálneho kresťanstva ?

Philip Jenkins, *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity*, OUP, marec 2002.

Ide tu o niekoľko recenzií a komentárov k vyššie menovanej knihe, (ku ktorej som už nemal prístup, lebo je rozpredaná), ako boli uverejnené na www.amazon.com. Na konci je môj vlastný "komentár ku komentárom".

Explozívny rozmach a rozšírenie kresťanstva smerom na juh do Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky bolo na Západe sotva zaznamenané. Takisto sa málo chápe globalizácia kresťanstva a jeho ohromné náboženské, politické a spoločenské dôsledky. Jenkinsova publikácia je prvou knihou, ktorá plnou mierou berie na vedomie túto meniacu sa tvár kresťanskej viery. Jenkins tvrdí, že okolo 2050 iba jeden z piatich kresťanov bude biely a nie Latino-Američan, a že ťažisko kresťanského sveta bude posunuté jednoznačne na južnú pologuľu. Za pár desaťročí Kinshasa, Buenos Aires, Addis Abeba, a Manila nahradia Rím, Atény, Paríž, Londýn, a New York ako ohniská Cirkvi. Navyiac, cirkve, ktoré najviac rástli na južnej pologuli sú oveľa viac tradicionalistické, morálne konzervatívne, evangelizačné (*evangelical*) a apokalyptické než ich severné sestry. Mysticismus, puritanizmus, viera v proroctvá, liečiteľstvo (*faith-healing*), exorcizmus, a videnia — pojmy, ktoré liberálnejšie severné cirkve vymenili za pokrokové politické a spoločenské koncepcie — ležia v jadre cirkví na juhu. Dopad takýchto svetonázorov (*beliefs*) na globálnu politiku bude enormný, vraví Jenkins, akonáhle náboženská prí-

slušnosť začne prevažovať nad lojálnosťou k sekulárnym národným štátom. Keď sa kresťanstvo rozrastie v oblastiach, kde sa čaká že aj islam bude rásť, môže prísť k návratu náboženských vojen z minulosti, vedených s novou intenzitou a zbraňami s vysokou technikou ďaleko prevyšujúcou meče a šípy stredoveku. (*podľa popisu knihy na amazon.com*)

Strach z islamu vrcholí, podnecovaný správami o jeho rozmachu aj čo do počtu aj čo do bojovnosti. Jenkins priznáva, že islam naozaj prekvitá, ale predkladá dôkazy o tom, že dnes najväčšie náboženstvo, kresťanstvo, bude tiež výdatne rásť a zostane naďalej vierovyznaním ku ktorému sa hlási väčšina ľudstva. Avšak kresťanstvo roku 2050 sa bude veľmi líšiť od kresťanstva formovaného počas 1300 rokov cez ktoré bolo vierou rapídne sa rozvíjajúcej Európy. Bude to predovšetkým viera chudobných, nie belochov, žijúcich na juh od Európy, USA a dnešného Ruska a nebude odrážať hodnoty bohatého globálneho severu. Oživí pôvodný dôraz kresťanstva na liečení a proroctvách, lebo jeho prívrženci sa budú podobáť chudobným a utlačovaným, ktorí prví prijali spásu, vyliečenie a požehnanie, ako to sľúbil Ježiš.

(*Ray Olson, American Library Association*)

Sekularistický mýtus

John Gray (pozri stranu 2 tohoto samizdatu, vrátane okienka) píše vo vianočnej eseji pre NEW STATESMAN (*The myth of secularism*, 16.12.2002), že náboženstvo je prirodzeným ľudským impulzom, ktorý sa naša spoločnosť snaží potlačiť podobne ako vo viktoriánskej dobe (obdobie panovania kráľovnej Victorie 1837-1901, pozn. G.V.) sa potlačoval sex:

Zo všetkých mýtov, ktoré Osvietenstvo splodilo, tvrdenie, že žijeme v sekulárnom období je vari najabsurdnejší. Viac-menej po celom svete náboženstvo prekvitá s nezmenšenou vitalitou. Tam kde sú veriaci v menšine, ako dnes v Británii (a inde v západnej Európe, pozn. GV) bola tradičná viera nahradená liberálnym humanizmom, ktorý sa teraz ustálil ako nepremýšľajúca viera konvenčného človeka. Avšak liberálny humanizmus je samozrejme sám náboženstvom — povrchná odvodenina kresťanskej viery, zjavne ešte iracionálnejšia ako pôvodná verzia a v poslednej dobe aj škodlivejšia. Ak toto nie je očividné je to preto, že náboženstvo bolo potlačené vo vedomí podobným spôsobom ako bola sexualita potláčaná vo viktoriánskej dobe. Teraz ako aj vtedy výsledkom je nie to, že potreba zanikne, ale to, že sa vracia v bizarných a perverzných formách. Sekulárne spoločnosti si môžu nahovárať, že sú post-religiózne, v skutočnosti sú však ovládané potlačovaným náboženstvom.

Jenkinsova kniha predkladá variantu argumentu o "výbuchu populácie" s pozitívnym zvratom: populácia, ktorá "vybuchuje" sú kresťania v Tretom svete. Zatiaľčo nominálni kresťania na Západe a v Rusku nemajú dost' živých narodení, aby sa udržali, toľko rozmnožili, chudobní tejto zeme nachádzajú posolstvo Ježiša Krista a prisvojujú si ho, podľa Jenkinsa preto, lebo ich život — ťažká práca, hlad, chudoba, a smrť ako aj život pod utlačovateľskými režimami — sa veľmi podobá svetu Nového Zákona a prvých kresťanov. Aká to bude Cirkve? Jenkins sa domnieva, že radový, sekularizovaný, anglikán, ktorý iba na Vianoce a Veľkú noc navštívi kostol, alebo kaviarňový katolík, budú šokovaní keď spoznajú, že ich spoluveriaci, dokonca v rámci ich vlastnej Cirkve, veria a praktizujú akýsi primitívny druh liturgického, pred-Vatikánom-II katolicizmu s pentecostalizmom. Konflikt s islamom môže viesť ku "zrážke civilizácií" ako to Huntington a iní predpovedali, ale protagonistom bude Južné kresťanstvo grupujúce sa okolo dvojitého centra v Afrike a Latinskej Amerike, a nie Západ, ako si to oni predstavovali. Toto dáva rozum, pretože či to budú svätí, mučeníci alebo sebevražední atentátnici, niektorí z

nich budú vedieť zomrieť za svoju vieru. Ale kto by chcel zomrieť za konzumerizmus, sekularizmus alebo za všehochuť “spravodlivých vecí” (*cause*), ktoré vznikajú ako produkt intelektuálneho a kultúrneho myslenia v našej spoločnosti? (*Lloyd A. Conway*)

Podľa Jenkinsa kresťanstvo ako kultúrny fenomén, má tendenciu sa inkulturalizovať (prispôbiť) všade tam kam príde, napríklad v pohanskej Európe, kde hlavné sviatky boli adoptované ako kresťanské, vrátane Veľkej noci a Vianoc. Rozvíjajúc túto tému Jenkins si všíma paralely s inkulturalizáciou, ktorú rímsko-katolícka Cirkev podporovala v Latinskej Amerike a ktorá teraz prebieha v Afrike.

Ďalej sleduje význam celosvetového vplyvu pentecostalizmu, ktorý má za následok, že dokonca rímsko-katolícka Cirkev preberá niektoré jeho charakteristiky vo svojej misionárskej práci.

Jenkinsova kniha je výzvou kresťanským politickým teoretikom aby uvážili ako môžu skúsenosti ako pred-osvietenského západného kresťanstva tak aj po-osvietenského západného sekularizmu využiť novozníkajúce krajiny na Juhu s kresťanskou väčšinou. Inými slovami, ako majú krajiny s kresťanskou väčšinou robiť svoju politiku a zachádzať s náboženskými menšinami. Jenkinsov referát predkladá

aj paralelnú otázku zástancom ústavnej demokracie: Budú krajiny s novou kresťanskou väčšinou chcieť prijať praktiky a princípy ústavných demokracií, ktorých režimy odsúvajú náboženstvo na perifériu verejného života?

Russ Kuykendall

Predkladajúc svoju tézu, Jenkins nepriamo vyslovuje vážne obavy o duchovné zdravie severoamerického a európskeho kresťanstva. Ak jeho predpovede sú v hociakom zmysle správne — a zdá sa, že sú naozaj plauzibilné — potom z toho plynie, že hlavné prúdy inštitucionalizovaného kresťanstva, katolíci ako aj protestanti, musia sa vážne zamyslieť nad svojím štýlom a tým ako berú svoju vieru. Ak sa stali natolko ľahostajní ku svojmu vlastnému, kresťanskému odkazu, že považujú nadšenú podporu tohoto odkazu za nechutnú potom sa veci dostali do naozaj smutného štádia. Preto Jenkins tým že predpovedá vzostup “južného” kresťanstva urobil viac ako iba to, že konštatuje trend demografického posuvu. Implicitne tiež vyzýva “severných” kresťanov aby sa vážne zamysleli nad sebou a svojou vierou a jasne sa rozhodli, kde chcú stáť.

Kerry Walters

Domnievam sa, že pre kresťanov na (post-kresťankom) Západe by z toho mali vyplývať tri veci:

Za prvé to, že naša kresťanská “téma” (aby som sa vyjadril dialekticky) pre ktorú súčasný sekularizmus je anti-tézou, neleží iba v Európskej minulosti (starovek a stredovek) ale aj v našej súčasnosti hoci tiež (ešte?) vzdialenej, priestorove či kultúrne.

Za druhé by z toho malo vyplývať, že tí z nás, ktorí sa cítia byť verní tradičnému kresťanstvu by sa nemali združovať iba v nejakých svetonázorových ghetách (pokušenie mnohých pentecostalských a charizmatických hnutí?), ale uvedomiť si, že pre vzdelaného kresťana platí Benediktovo “Ora et labora” aj v myšlienkovvej sfére: Vedieť nájsť rovnováhu medzi *modlitbou* (orientovanou k nadprirodzenému) a mozgovou činnosťou, či *prácou* (orientovanou na tento svet). Táto činnosť by mala spočívať, ako sme už inde zdôrazňovali, v hľadani vhodných interpretácií doktrín tradičného kresťanstva, interpretácií ktoré sa neprotivia výtvarným modernej vedy, ale sa zhodujú s vhodnou svetonázorovou interpretáciou týchto vedeckých poznatkov. Lebo naše kresťanské presvedčenie by nám malo vraviť, že Jenkinsov predpovedané “globálne kresťanstvo” (s jeho tradičným a konzervatívnym zafarbením) nemôže byť konečným cieľom toho, čo s ľudstvom Prozretelnosť zamýšľa, iba ďalším štádiom v jeho tajuplnom pláne, ktorému nemáme právo sa iba pasívne prizerať.

A do tretice by sme si mali uvedomiť, že inkulturácia kresťanstva o ktorej hovorí Jenkins, neprebíha iba v súčasnosti v Afrike, Južnej Amerike či Ázii, ale prebiehala aj u nás v minulosti čo viedlo k forme kresťanstva, ktoré nám je drahé, ktoré je súčasťou nielen našej viery, ale aj našej západnej tradície (kam patrí aj osvietenstvo a čo z neho vyplýva). Táto inkulturalizovaná forma kresťanstva však nie je to isté ako kresťanstvo samé. Lebo kresťanstvo chápané ako Kristovo poslanstvo je aplikovateľné všade, je kompatibilné s každou kultúrou. To však nemusí nutne platiť o všetkých aspektoch a dôsledkoch na západe inkulturalizáciou vzniklej *formy* kresťanstva. Tým pravda nechcem tvrdiť že by čisto západné dôsledky kresťanstva vzniklé u nás v procese inkulturalizácie neboli tiež exportovateľné. Nemám tu samozrejme na mysli iba ceremoniálne, organizačné či liturgické formy, ale aj rôzne implikácie osvietenskej anti-tézy, ktorá je vlastná iba Západu: pomyslme len na rozmach prírodných vied a technológie. Tieto dve veci si však neslobodno pliesť. Inými slovami, musíme si uvedomiť, že naša forma kresťanskej kultúry nie je to isté ako kresťanstvo chápané ako duchovné poslanstvo, aj keď nám sa táto forma, v mnohom vzniklá aj ako reakcia na osvietenstvo, zdá najsľubnejšou. Napriek momentálnemu triumfu agnostickeho iracionalizmu a konzumeristického pragmatizmu, ktoré sú relapsom aj z pozície kresťanských aj z pozície osvietenských ideálov.

Poznamenajme na záver, že v našej kultúre *prežíva tradícia vo forme symbolov* (podobne ako stará newtonovská fyzika prežila vo forme matematických konštrukcií ku ktorým viedla a ktoré sú aplikovateľné aj v modernej fyzike). Tak tomu je aj s naším tradičným kresťanstvom a tak tomu možno bude i s rodiačim sa podľa Jenkinsa globálnym, svetonázorovo naivným, kresťanstvom. To však je už iná téma.

-GV-

Antisemitizmus versus antijudaizmus

Kto je žid a kto Žid? V slovenčine sa náboženská príslušnosť píše s malým počiatočným písmenom, zatiaľčo národná či štátna s veľkým, teda katolík, mohamedán, ale Slovák, Európan, Arab atď. Tento rozdiel sa nerobí ani v angličtine ani v nemčine a iných jazykoch. Taktiež máme termín *slovenský katolík* zatiaľčo označenie katolícky Slovák sa nepoužíva. Trochu zložitejšie je to ak ide o rôznu národnú a štátnu príslušnosť: obvykle sa pod *slovenským Maďarom* rozumie slovenský štátny príslušník maďarskej národnosti a pod *ma_arsk_m Slovákom* zasa opačné príslušnosti. Takže sa hovorí aj *americkí Slováci* (a nie slovenskí Američania) atď.

Podľa týchto pravidiel by mala *židom* byť osoba židovského vierovyznania a *Židom* osoba židovskej národnosti či kultúrnej alebo rasovej príslušnosti. (Pravda, v hovorenej reči ani slovenčina nevie rozlíšiť medzi *židom* a *Židom*.) Pod *slovenským židom* by sa mal potom rozumieť niekto kto je židovského vierovyznania a súčasne buď slovenskej štátnej príslušnosti, alebo sa hlási k slovenskej národnosti. A pod *slovenským Židom* zasa slovenský štátny príslušník, ktorý sa hlási k židovskej národnosti, kultúre či rase (bez ohľadu na to či je veriaci). Pravda, mnohý slovenský Žid sa cíti príslušníkom i slovenského i židovského národa s prednosťou pre jednu či druhú príslušnosť. Toto treba rešpektovať a to nielen preto, že to je židovské špecifikum, ale aj z dôvodov, ktoré som sa snažil obhájiť v článku *Národ – prežitok minulosti?* v minulom čísle tohoto samizdatu. (Poznám Židov zo slovenského jazykového okruhu, ktorí zazlievajú Slovákom, že ich nepovažujú za svojich, ale aj takých, ktorí si neprajú aby boli považovaní za Slovákov.)

Takže Žid môže byť ateistom, nie však žid; ateista ale môže byť židovského pôvodu podobne ako môže byť kresťanského pôvodu. Tento posledný termín sa však veľmi nepoužíva, hovorí sa 'so zdvihnutým prstom' o mnohých ateistoch Židoch či židovského pôvodu a čo všetko zlé porobili, pritom sa ale zabúda, že na svete je oveľa viac ateistov kresťanského pôvodu aj keď sa o tom nehovorí.

Celkom tak jednoduché to bohužiaľ nie je. A to nielen preto, že angličtina (ani nemčina) nevie rozlíšiť medzi *židom* a *Židom*, ale hlavne preto, že z historických a iných nejazykových dôvodov nie je u nich národná a náboženská príslušnosť tak jasne oddelená. Aj Žid-ateista (či agnostik) si svoju kultúrnu zviazanosť s judaizmom uvedomuje oveľa viac než si ateista kresťanského pôvodu chce uvedomovať svoju kultúrnu zviazanosť (a podĺžnosť) s kresťanským náboženstvom. Ale aj ináč. Sú Židia, ktorí popierajú židovskú (národnú, kultúrnu) príslušnosť napr. pokrsteného Žida a na druhej strane známe sú kontroverzie okolo toho či katolícka Cirkev má právo uctievať si bl. *Edith Stein* — mníšku židovského pôvodu, ktorá zahynula v nacistickom koncentráku — ako *svoju* mučeníčku. Tieto špecifiká židovskej identity nám treba rešpektovať, aj keď to niekedy vedie k nedorozumeniam, lebo nakoniec nielen Ježiš a apoštoli, ale podľa najnovších zistení, aj prví kresťania-mučeníci v Ríme boli v prevažnej miere etnickí Židia. Už aj preto je absurdné vi-

niť Cirkev z antisemitizmu, *namiereného proti Židom*. Niečo iné je — presnejšie bol — antijudaizmus *namierený proti židom*, teda Židom, ktorí neuznali Ježiša za Mesiáša. Tu sa aj pápež, ako hlava Cirkvi, mal za čo ospravedlňovať. K tomuto rozdielu sa ešte vrátíme.

Tým už prichádzame k širšiemu kontextu novo-oživovanej problematiky kresťansko-židovských vzťahov, konkrétne ku katolícko-židovskému dialogu (či polemike?), ktorý v súčasnej dobe prebieha predovšetkým v Amerike. Sústredil sa teraz okolo dokumentu *Reflections on Covenant and Mission* (Úvahy o Zmluve a misii) z 12. augusta 2002, ktorý vyšiel z konzultácií medzi *Bishops Committee on Ecumenical and interreligious affairs* (BCEIA) of the *US Conference of Catholic Bishops* (Biskupská komisia pre ekumenické a medzináboženské záležitosti Konferencie katolíckych biskupov Spojených štátov) a *National Council of Synagogues* (NCS) zastupujúci celý rad amerických židovských teologických a rabinistických organizácií. *Reflections* sa skladá z dvoch častí. Katolícka, respektíve židovská, časť sú zhrnuté v úvode takto:

Rímsko-katolícke reflexie odrážajú rastúci rešpekt pre židovskú tradíciu, ktorý sa odvíja od Druhého vatikánskeho koncilu. Prehĺbujúce sa katolícke ocenenie večnej Zmluvy medzi Bohom a židovským národom, spolu s uznaním Bohom daného poslania židom (Židom?) aby svedčili o vernej božej láske, vedú k uzáveru, že kampane, ktoré majú za cieľ obrátenie židov na kresťanskú vieru nie sú viac teologicky prijateľné pre katolícku Cirkev.

Židovské reflexie odrážajú misiu židov (Židov?) a zdokonalenie sveta. V tomto poslaní možno vidieť tri aspekty. Ponajprv sú tu povinnosti, ktoré vznikajú ako dôsledok láskyplného (*loving*) vyvolenia židovského národa do Zmluvy s Bohom. Za druhé je tu misia, ktorej úlohou je svedčiť o božej spasiteľskej moci vo svete. Po tretie, židovský národ má poslanie, ktoré oslovuje celé ľudstvo. Židovské spoločenstvo začína uvažovať o tom aký vzťah by mohla mať židovská misia k tomu ako svoju misiu chápe katolicizmus.

Už aj z týchto zhrnutí je jasná asymetria o ktorej hovorí kardinál *Avery Dulles* v jezuitskom časopise *America* (*Evangelization and the Jews*, 21.10.2002): "Tieto dve časti nepasujú dobre k sebe (*are illmatched*) keďže katolícka časť sa točí celkom okolo judaizmu, zatiaľčo židovská časť o kresťanstve nehovorí nič." Pozoruhodné je tiež, že *America* nemohla či nechcela uverejniť Dullesovo stanovisko bez toho aby nepozvala troch, mimo USA asi celkom neznámych "pokrokových", katolíckych teológov, aby mu odpovedali. Neide nám tu o teologické, historické či exegetické argumenty, ktoré používa i Dulles i jeho kritici, lebo laik to ťažko môže posúdiť. Čo však i laik nemôže nevidieť je vecný tón nestora amerických katolíckych teológov na jednej strane, kontrastujúci s banalizujúcim, až neúctivým tónom troch, ducha doby poplatných teológov na strane druhej. Všimnime si iba ich dvoch pozoruhodných výrokov, ktorým i laik môže rozumieť.

“Toľko cirkevného učenia sa zakladá na nevhodnom a negatívnom hodnotení judaizmu, že bude treba veľa rokov na prehodnotenie (*to rethink*) kresťanskej identity.” Som presvedčený, nielen že žiadny židovský rabín nechce “prehodnocovať židovskú identitu” na základe dialógu s kresťanmi, ale že ani od kresťanov nebude očakávať aby prehodnocovali svoju vlastnú identitu. Čo bude očakávať, a to právom, je zmena kresťanského chovania a aktivít voči židom — teda Židom, ktorí neuznávajú Ježiša za Mesiáša (na jej postoji k pokrsteným Židom niet čo meniť). Podobne ako vo svetle historického vývoja katolícka Cirkev dnes zmenila svoje chovanie voči spolukresťanom, ktorí neuznávajú pápežovu (absolútnu doktrínalnu a morálnu) autoritu bez toho aby musela prehodnocovať svoju vlastnú identitu. Nemať “za cieľ obrátenie židov na kresťanskú vieru” znamená iba nevyvíjať *vtieravú a netolerantnú činnosť*. Neznamená to však, že Cirkev, či ja, si nemôžeme priať obrátenie židov či konkrétneho môjho židovského priateľa a tomu aj aktívne napomáhať, pokiaľ takú aktivitu nemožno klasifikovať ako kampaň či psychologické násilie. Podobne ako dnes už katolícka Cirkev si nekladie za cieľ prekrstovať protestantov na katolíkov, čo však neznamená, že sa nemôžem tešiť, keď sa napr. môj obľúbený evanjelický pastor *Richard Neuhaus* stal katolíkom. Lebo niečo iné je *tolerancia* (ktorá iným nevnučuje svoj vlastný názor) a niečo iné je *svetonázorový, epistemologický či konfesijný relativizmus*, ktorý považuje rôzne stanoviská za ekvivalentné.

Tento rozdiel zdá sa nepochopili nielen traja citovaní kritici, ale ešte menej novinári, ktorí zjednodušene referovali, že “Katolíci odmietajú evangelizačnú činnosť medzi židmi”, “Americkí katolícki biskupi sa zriekajú snáh o obrátenie židov”, “Židia sú už sami spasení, vravia americkí katolícki biskupi”, atď. Asi aj preto kardinál *W. H. Keeper*, katolícky spolupredseda skupiny, ktorá vydala *Reflections*, uverejnil 16. augusta 2002 dodatočné vysvetlenie, v ktorom zdôrazňuje, že *Reflections* “predstavujú stav myslenia účastníkov dialógu” a “nepredstavuje formálne stanovisko Konferencie katolíckych biskupov Spojených štátov (*US Conference of Catholic Bishops*)”. Nakoniec aj článok kardinála Dullesa polemizuje s takýmto zjednodušeniami a nie priamo s *Reflections*.

Druhý výrok, ktorý si žiada komentár je tvrdenie, ktoré často počuť bohužiaľ aj zo židovskej strany, že “neustále zľahčovanie postbiblického judaizmu a všeobecná neznalosť jeho charakteru viedli k tomu, že európski kresťania odstrkovali, niekedy dokonca preklínali, židov, čím poskytli úrodnú pôdu pre Shoah (holokaust).” Prvá vec, ktorá človeka napadne je to, že v staroveku i stredoveku neexistoval pojem tolerancie k inému názoru či stanovisku: kto bol presvedčený o svojej pravde nezniesol, aby niekto iný mal inú pravdu, lebo pravda bola iba jedna. To viedlo nielen k odstrkovaniu a prenasledovaniu iných (inovercov, “kacírov” atď) ale aj k takým bizarným situáciám keď iba súboj na život a na smrť mohol rozhodnúť či jedného alebo druhého rytiera vyvolená srdca je najspanilejšia zo všetkých.¹ Dnes vieme, že ja si môžem mys-

¹ V matematike to platí stále: v konečnej množine čísel iba jedno môže byť väčšie ako všetky ostatné.

Arthur Hertzberg (& Aron Hirt-Manheimer),

Wer ist Jude? Wesen und Prägung eines Volkes

(Kto je Žid? Podstata a charakter jedného národa, Carl Hanser 2000/2002, 359 strán, EU 13.50)

Od čias praotcov, pred asi 4000 rokmi, ostal charakter židovského národa v podstate rovnaký. Židia nasledovali Abraháma tým, že boli odlišní a na svojej odlišnosti trvali. A toto, tvrdí autor, známy americký rabín a židovský teológ, je založené na ich vedomí, že sú vyvolení. Nie s právom na nadradenosť, ale ako zaviazanosť k univerzálnej etike. Ich skúsenosť byť vždy a všade vylúčení ich núti stále sa znovu definovať zoči-voči sociálne a kultúrne odlišnému svetu. Kniha je panorámou, sleduje historický vývoj ukazujú veľké zlomy a konflikty v židovských dejinách, portrétuje významné židovské osobnosti.

podľa amazon.de

lieť o svojej manželke, že je “naj”, a sused si môže myslieť to isté o svojej, bez toho aby som musel pripustiť že naše manželky sú rovnaké (relativizmus) alebo vec rozhodnúť súbojom. To sa stalo už dávno samozrejmosťou. Našťastie sa pomaly stáva samozrejmosťou, že to isté platí i o svetonázoroch, filozofiách či vierach, hoci pokušenie relativizmu (ak si svoju pravdu nemožem či neviem presadiť, tak to je preto, že všetky svetonázory, náboženstvá sú rovnocenné) tu viacej straší.

Toto však našu námietku proti citovanému výroku nevyčerpáva. Najlepšie ak necháme prehovoriť európskeho Žida. Ide o kardinála a parížskeho arcibiskupa *Jean-Marie Lustigera*, ktorý sa k svojmu kultúrnemu, etnickému a rasovému židovstvu veľmi otvorene hlási. V interview uverejnenom pod názvom *Le Choix de Dieu: Entretien avec Jean-Louis Missika et Dominique Wolton*² hovorí:

V (kresťanskej) tradícii existoval antijudaizmus. Ale tradičná polemika so Synagou bola hádkou medzi dedičmi. Nebolo to odmietanie dedičstva — čím sa antijudaizmus celkom líšil od moderného antisemitizmu. To predsa nie je to isté! Kresťania zazlievali židom že ostali neverní tradícii a viere Izraela, ktoré obaja uznávali, že boli božského pôvodu. Zatiaľčo nacisti nenávideli Židov, ich vieru i tradície, s rovnakou intenzitou.

A na pripomienku Missiku, že proti-židovský postoj až v devätnástom storočí dostáva názov antisemitizmus, aj keď zmena terminológie nezabráni asociáciám, odpovedá:

Je veľkou škodou, že aj Pius XI použil výraz “My všetci sme duchovní Semiti.” Aj keď to dobre myslel, odstúpil príliš veľa antisemitom tým, že uznal ich kategóriu. On ale použil iba jazyk tých časov vo svojom proteste proti nacizmu.... Verím, že Hitlerov antisemitizmus mal korene v antisemitizme osvietenstva a nie v nejakom kresťanskom antisemitizme. ... Cirkev môže nesúhlasiť s judaizmom pokiaľ ide o osobu Mesiáša a spasenie národov, ale to nie je antisemitizmus voltairovského druhu, to jest úplne ne-

² Editions de Fallois, Paris 1987. Existuje aj slovenský preklad knihy, ku ktorému však nemám prístup. Preto citované časti som preložil z anglickej verzie (*Choosong God – chosen by God*, Ignatius 1991).

Kresťanstvo nemôže byť oddeľné od jeho židovských koreňov; nemožno definovať kresťanskú identitu bez odvolania sa na judaizmus. Židia sú naši starší bratia, ako to zdôraznil Ján Pavol II.

Interdenominačná skupina viac ako 300 rabínov a významných židovských mysliteľov iba pred pár mesiacmi vydala pozoruhodný dokument *Dabru emet* (Vravieť pravdu), kde hovoria:

„Židia a kresťania si uctieujú (*worship*) toho istého Boha. Pred zrodom kresťanstva boli židia (Židia?) jedinými uctievatelmi Boha Izraela. Ale kresťania si tiež uctieujú Boha Abrahámovho, Izákovho a Jakubovho, stvoriteľa neba a zeme. Aj keď kresťanská viera nie je alternatívou pre židov, ako židovskí teológovia sa tešíme, že stovky miliónov ľudí si vytvorilo skrze kresťanstvo vzťah k Bohu Izraela.“

Autori tohoto vyhlásenia pokračujú „Židia a kresťania sa odvolávajú na tú istú autoritatívnu knihu — bibliu (to čo židia nazývajú *Tanakh* a kresťania *Starý zákon*)“.

Táto ďalekosiahla spoločná základina je podstatná pre špecifickosť dialogu medzi židmi a kresťanmi. Kardinál Jozef Ratzinger v článku nazvanom *Abrahámov dedičstvo* (L'Osservatore Romano, 29.12.2000) napísal:

„Je jasné, že dialog nás, kresťanov, so židmi stojí na inej úrovni ako dialog s inými náboženstvami. Viera, ktorej svedectvom pre židov je biblia, Starý zákon kresťanov, nie je pre nás iným náboženstvom, ale fundament našej vlastnej viery.“

Aj deklarácia *Nostra Aetate* Druhého vatikánskeho koncilu vyhlásila: „[Cirkev nemôže] zabudnúť, že berie výživu z dobrého starého olivového stromu, na ktorý boli naštepené divoké konáre pohanov.“ A pokračujúc na túto tému pripomína: „Apoštol Pavol je toho názoru, že židia ostávajú veľmi blízki Bohu kvôli patriarchom, lebo Boh neberie späť dary udelené tým, ktorých si vyvolil.“

Tieto vyhlásenia z roku 1965 sú zaväzujúcim učením katolíckej Cirkvi; sú preto stále platné aj viac ako 35 rokov neskôr. Sú ony základom duchovného a etického záväzku (*commitment*) v židovsko-kresťanskom dialógu.

Z prejavu kardinála *Waltera Kaspera*, predsedu *Pontifikálnej komisie pre náboženské vzťahy so židmi*, 21. novembra 2001 v *Izraelskom múzeu, Jeruzalem* pod sponorstvom *Izraelského medzináboženského koordinačného výboru*

gativny postoj k židovskej existencii v jej samej podstate. ... (To nie je) odmietanie božského povolania Židov a nenávisť voči ich jedinečnému náboženstvu ... Voltaire ako aj Hegel a Marx boli dedičmi kresťanskej kultúry. ... Sú to (však) stratené deti, rebelantské deti, hovoriace jazykom kresťanského Západu. Áno, nacizmus sa zrodil medzi ľuďmi, ktorí boli pokrstení. Ale nacizmus bol odmietnutím kresťanstva, pohanskou reakciou (*resurgence*). ... (Na druhej strane) je pravdou, že kresťanstvo je judaizmom pre pohanov (ale) v tom zmysle, že pre kresťana judaizmus dostáva svoju plnosť a kompenzáciu skrze Krista tým, že robí Boha prístupným pre pohanov. A pohania môžu uveriť v Mesiáša Izraela iba vtedy, ak časť Izraela uverí a spozná svojho Mesiáša.

Toľkoto kardinál Lustiger. Musí byť len samozrejme, že pre kresťana je bližšia tá „časť Izraela“ ktorá spoznala v Ježišovi svojho Mesiáša, než tá časť, ktorá svojho Mesiáša ešte len očakáva, a samozrejme aj táto časť je nám bližšia, než tí Židia, či bývalí kresťania, ktorí

žiadneho Mesiáša ani osobného Boha neuznávajú. Patrí však k civilizovanému jednaniu, áno, k tolerancii — ktorá je výtvarným interakcie medzi judeo-kresťanskou tradíciou a osvietenou reakciou — že nebudeme odstrkovať, nevraživo sa dívať či dokonca prenasledovať tých, ktorí sú nám menej blízki. To posledné, aby som to zopakoval, je kresťanským hriechom minulosti, to je antijudaizmus, ktorý iba z historickej neznalosti či zlomyseľnosti možno zameňovať s antisemitizmom, ktorý vyvrcholil na post-kresťanskom Západe.

V tejto súvislosti ma napadá jedna spomienka na začiatok môjho pobytu v slobodnom svete. Boli to jedny austrálske noviny, ktoré vo svojom vianočnom čísle roku 1968 (1969?) priniesli štyri paralelné odpovede na otázku kto bol Ježiš Kristus. Katolícka odpoveď bola taká, akú som ju poznal, protestantskej som vtedy ešte nie celkom rozumel, ateistickú som tiež poznal, veď nám ju v československých školách otkali o hlavu. Najviac ma preto zaujala odpoveď židovského rabína, ktorý hodnotil Ježiša veľmi kladne, ako jedného z ich prorokov. Detaily si už samozrejme nepamätám, hneď ma ale napadlo prirovnanie: Ak si aj o svojom otcovi myslím to „naj“, lebo ma nielen biologicky, ale aj svetonázorove splodil atď, nemôžem to isté čakať aby si o ňom myslel môj sused. Dobré mi ale padne, ak o ňom povie iba pozitívne veci, ak si ho bude vážiť. A tak sa aj formuloval môj vzťah k inoveriacim Židom aj keď som si vedomý že delenie Židov na pokrstených, nepokrstených ale veriacich, a neveriacich, je predsa len zjednodušením priateľnejším pre ne-Žida ako pre Žida.

Pre kresťana žijúceho v Nemecku, u ktorého televízne vystúpenia *Paul Spiegela*, ale hlavne *Michelle Friedmana* (predseda a podpredseda *Zentralrat der Juden*), nevzbudzujú veľké sympatie, musí napadnúť aj niečo iné, čo som v liste priateľovi vyjadril takto:

Richelieu predstavoval katolícku moc vo Francúzsku začiatkom 17. storočia, nie však nadprirodzenú *podstatku* kresťanstva resp. katolíckej viery, hoci samozrejme bol katolíckym "funkcionárom". Možno tak isto platí aj to, že Paul Spiegel a Michelle Friedman predstavujú dnes, v istom slova zmysle, *moc* v Nemecku, nie však to, čo je *podstatné* na judaizme, hoci oni sami sú židovskí funkcionári, možno aj nábožní. Judaizmus z ktorého vyšiel aj Ježiš pretrváva do našich čias ako náboženstvo blízke kresťanstvu; ako paralelná interpretácia toho istého Zjavenia, ktoré oslovuje Izrael práve tak ako aj nás. Ibaže my máme skrze Ježiša ešte niečo navyše.

Možno toto platí aj inde, kde sa nám zdá, že si židovskí predstavitelia, úmyslné či neúmyslné, pletú svoju Bohom danú misiu vyvoleného národa s celkom sekulárnymi mocenskými ambíciami, aj keď ich hlavné zbrane sú "iba" psychologické a jedným z ich bojísk je platforma médií. Vari netreba pripomínať, že kedysi aj katolícka Cirkev si zamieňala svoju nadprirodzenú úlohu a poslanie s pozemskými mocenskými ambíciami. Ani, to, že keď sa tejto moci zriekla — resp. jej bola zbavená — nebolo to na újmu jej pôvodného poslania "ktoré nie je z tohoto sveta", skôr naopak.

Imperium Americanum

Nový svetový poriadok v znamení teroru?

Vybrané a voľne preložené časti z rovnomenného článku od Severin Weilanda (SPIEGEL ONLINE, 30.8.2002)

Odkedy v Bielom dome vládne George W. Bush cítia všetci, ktorí vystríhajú pred unilaterálnymi akciami tejto veľmoci, protivietor. V intelektuálnych kruhoch Ameriky začala už dávno debata o mocenskej nadvláde USA. “Americké impérium ?” znel titul najnovšieho vydania *Wilson Quarterly*. V predslove sa vraví, že kedysi “imperium” bola nadávka proti USA avšak od čias Afganistanu a vojne proti terorizmu pýtajú sa aj iní, “či impérium nie je to pravé slovo na opísanie úlohy, ktorú Spojené štáty hrajú vo svete”. Britský *Economist* venoval nedávno tejto téme cele číslo so záverom, že ak by iná krajina mala vedúcu úlohu vo svete bolo by oveľa viac dôvodov pre obavy. Ale sú aj iné hlasy. napríklad liberálny historik *Immanuel Wallerstein* sa domnieva, že Amerika už prekročila vrchol svojej rozpínavosti. Množstvo úloh, ktoré si na seba vzala je nad sily tejto krajiny a Wallerstein sa ustarostene pýta: “Naučia sa Spojené štáty pomaly stiahnuť, alebo sa budú americkí konzervatívci proti tomu brániť a urobia z pomalého rozkladu rýchly a nebezpečný pád?”

Akokoľvek dopadne vývoj v najbližších rokoch, faktá z roku 2002 protirečia predpokladu, že USA je impériom v štádiu umierania. Washington naďalej udáva tón a Európska únia ako protipól nie je nič iné iba vízia nejakého protimodelu. Mnohohlasný chór sa háda o tom či má Európa súťažiť s USA v zbrojárskej technike alebo sa radšej orientovať na princípy koexistencie a vyrovnania. Niečo podobné sa môže odohrať aj po víťazstve USA v Iraku. Európania by boli zodpovední za znovuvýstavbu, infraštruktúru a zavádzanie demokracie. Vzťah prvej a druhej triedy sa stále jasnejšie rysuje: Tam USA ako vojenská poriadková mocnosť, tu Európania ako upratujúca jednotka a opravársky podnik. Aliancia očividne nerovnovážna.

A prečo nie, pýtajú sa dokonca skúsení a Amerike naklonení štátnici. Vojensky sú Európania aj tak beznádejne za Amerikou — nemajú ani letecké kapacity na prevážanie ťažkých zbraní, ani satelity, ktoré by boli potrebné pre celosvetové nasadenie ich vojsk. Táto slabosť Európanov však robí Ameriku imunnou voči výčitkám a napomínaniam, že im chýba potrebný jemnocit (*Fingerspitzengefühl*) pre svetovú politiku. Washington určuje tempo a tým aj smer boja proti terorizmu. Už teraz straší zahranično-politické kruhy starý výraz: preventívna vojna. Po 11. septembri 2001 uznala Bezpečnostná rada OSN Amerike právo na sebaobranu. Avšak ako ďaleko možno natiahnuť toto pomenovanie? V Bushových kruhoch sa snažia právo na sebaobranu preformovať na právo na stratégiu prevencie.

Tradiční konkurenti USA, Rusko a Čína, sa prekvapivo rýchlo pripojili k proti-teroristickej koalícii. Ale táto aliancia je iba dočasná. Tak ako Rusko, vidí sa teraz i Čína — stúpajúca mocnosť v ázijsko-pacifickom priestore — v obklúčení spojencov USA, bez ohľadu na pochvalu od americkej vlády za jej angažovanie sa v boji proti terorizmu.

.....

Vieme ako to dopadlo, keď sa Hitler staval do pózy obrancu civilizovaného sveta proti barbarickým komunistom. Mnohí, aj kresťania, mu naleteli, až neskoro si uvedomiac, že to, čo on chcel brániť, nebol náš svet, v ktorom kresťanské svetonázorové a morálne tradície hrajú rozhodujúcu rolu, ale svet, ktorý z nášho chcel vytvoriť podľa svojich zvrhých predstáv.

Toto musí človeka napadnúť keď dnes číta o všemožných obrancoch “civilizovaného sveta” proti barbarickým islamistom, aj keď tento civilizovaný svet na rozdiel od Hitlera, nazývajú otvorene Západom uznávajúc jeho osvietenenské výdobytky, ba nepriamo pripúšťajúc aj jeho kresťanské korene. V čom sa však nie veľmi líšia od Hitlera je to, že Západ, ktorý chcú brániť je svet, aký z neho chcú urobiť (v čom už aj značne pokročili), v ktorom naše kresťanské svetonázorové a morálne dedičstvo už nehraje temer žiadnu rolu. Pravda, brániť sa proti komunizmu bolo treba, aj keď si to svet bohužiaľ tiež až neskoro uvedomil, nie však po boku Hitlera. To isté platí i dnes o obrane Západu. Ibaže Západ z ktorého boli jeho kresťanské svetonázorové a morálne základy vykastované, nie je hodné brániť a ani to nie je spravodlivé voči ostatným kultúram, ktorým okrem konzumného blahobytu, aj to iba v teórii, nemá už temer nič iného čo ponúknuť. Avšak Západ, ktorý si je vedomý týchto svojich fundamentov je možné a potrebné brániť proti islamistom, možno predovšetkým pomocou dialogu s ostatnými kultúrami a náboženskými orientáciami, dnes pravda predovšetkým islamu, s ktorými práve naše náboženstvo môže nájsť styčné body.

Toto sa akosi nedarí ani jednej ani druhej strane americko-európskej polemiky o tom ako sa správne stavať k problému obrany Západu. Problému, ktorého ohniskom či semenišťom je bezpochyby to, čo sa deje resp, nedeje na Blízkom Východe. Rozdiel je iba v tom, že v moci Ameriky je problém riešiť resp. k jeho riešeniu pristúpiť (s možnými nedoziernymi a katastrofálnymi následkami), zatiaľčo v moci Európskej únie je iba o probléme diskutovať, hádzať Amerike rétorické polená pod nohy a tým nechtiac aj islamistickým fanatikom ponúkať slabé miesto pre propagandistické a možno i horšie zneužitie. Viac ako tieto abstraktné poznatky o veci ani povolanejší, zdá sa, nevedia povedať. Živnie proti-amerických nálad, ako sa to robí v niektorých európskych (napr. nemeckých) médiach, ani proti-európske výpady — ako to teraz robí napr. aj seriózný (o neseriózných ani nehovoriac) American Enterprise Institute z ktorého citujem na nasledujúcej strane — celkom iste veci obrany Západu neprosievajú.

Je stará a stojí nám v ceste

(*Old And In The Way* — Vybrané a voľne preložené časti z úvodníka
v *The American Enterprise Online* — TAEmag.com — december 2002)

Karl Zinsmeister

Bol som jediným americkým účastníkom, povereným prezentovať americkú kultúru, na jednej veľkej konferencii vo Varšave v apríli tohoto roku. Mala to byť príležitosť pre Európanov, hlavne Nemcov, aby úprimne diskutovali s ostatnými Európanmi. Predsedom sekcie v ktorej som i ja vystúpil, bol *Reiner Pommerin*, profesor drážďanskej university, nemecký plukovník v zálohe a poradca nemeckého Ministerstva obrany. Počas celých dvoch dní Pommerin určoval tón, ktorý bol agresívne proti-americký. “Zaplat’ Pán Boh, že sme mali 11. september” prehlásil, lebo vraj toto ukázalo Amerike čo to znamená byť pokorený. Nástojal na tom, že zdanlivo mocná US armáda bola teraz už len dutou mocou, samý lesk a žiadna substancia. Iný rečník vyhlasoval autoritatívne, že väčšina výrobkov americkej technológie je vlastne brak, ktorý bude čoskoro nahradený kvalitnejšími európskymi, atď. Mohol som sa nad takými vecami hlasito rozosmiať, nebyť nástojčivosti a sebaistoty s akou boli takéto názory predkladané dávajúc celému priebehu extrémne nepeknú formu. Naviac, toto boli európski hýbatelia a myslitelia, nie skupinka nejakých pekárov a cukrárov.

S týmito skúsenosťami za sebou, nebol som ani trochu prekvapený, keď nemecké voľby tohoto roku dostali vo veľkej miere proti-americký kurz (*turned to high-stakes Yankee-bashing*). Schröder charakterizoval plány prezidenta Busha ako “dobrodružstvo”, rok po 11. septembri a týždeň po tom, čo sme sa dozvedeli, že Severná Kórea má asi nukleárnu bombu a Saddam Huseinovi k tomu chýba iba pár mesiacov či rokov. Schröderova vášnivnosť išla tak ďaleko, že vyhlásil, že Nemecko odmietne plán na odzbrojenie Iraku dokonca aj vtedy, keby túto snahu podporilo OSN. Jazdiac na tomto proti-americkom koňovi Schröderova popularita vyletela hore a vyhral voľby napriek ekonomickým zlyháním. Schröder je teraz vo svojom štvrtom manželstve, takže nie je zrejme človekom známym pre svoju lojálnosť. Čo však je dôležité v tomto prípade nie je jeho osobná perfídnosť, ale to, že potvrdzuje ako európski politikovia môžu získať na popularite praktizovaním anti-amerikanizmu. Prezident Bush počas jarnej návštevy v Berlíne bol privítaný 25 veľkými proti-americkými demonštráciami a starosta Berlína oznámil, že v tejto dobe odíde z Berlína.

Nie sú to však iba Nemci, ktorí dávajú najavo svoj nepriateľský vzťah k Spojeným štátom. Napriek pevnému postoju Tony Blaira, je viac Britov, ktorí nesúhlasia, než tých, ktorí súhlasia s americkou vojnou proti teror. Dnes 53% z nich menovalo Európu ako svojho

najbližšieho spojenca, proti jednej tretine, ktorá menovala USA. Pred dvadsiatimi rokmi to bolo naopak. Toto je reprezentatívny názor z BBC stránky na internete: “Faktom je, že jednou z príčin prečo boli US bombardované 11. septembra bol ich ťažkopádny a pomýlený prístup k zahraničnej politike, ktorý vyvolal veľa hnevu po celom svete.” Londýňčan, ktorý toto napísal má veľa sympatizérov na európskom kontinente. Dva mesiace po útoku 66% opýtaných z jednej skupiny patriacej k európskej elite súhlasilo, že “”je dobré pre USA keď sa cítia zraniteľní”.

Túto jednoduchú skutočnosť musia Američania vziať na vedomie. V celom rade oblastí — zahraničná politika, demografia, náboženstvo, ekonómia — sa Američania a Európania postupne odcudzujú. Zatiaľčo útoky 11.9 vytriezili Američanov a prehĺbili u nich vlastenecké cítenia a národnú odhodlanosť, v Európe boli iba podnetom k ďalším rozhodnostiam. Príslušníkov európskych elít, už aj tak plných obáv, že nebudú schopní v nastupujúcej generácii držať krok s Amerikou, sa teraz chytá panika keď vidia ako sa z USA po 11.9 stáva ešte zocelenejší a odhodlanejší kolos. Niektorí Európania sa sťažujú, že USA ide svojou vlastnou cestou, bez ohľadu na nich a majú pravdu. Po dve posledné generácie, nová krv prichádzala do Spojených štátov hlavne z Ázie, Strednej a Južnej Ameriky, Blízkeho východu a z karibskej oblasti. Amerika sa stáva kozmickým národom skladajúcim sa zo všetkých možných etníc, a nie iba výhonok Európy. Po druhej svetovej vojne sa Američania cítia oveľa menej zviazaní s Európanmi a aspoň v rovnakej miere sa zaujímajú o Čínu, Mexiko, Indiu a Blízky východ ako o Európu. Vieme, že tieto vzťahy budú nadobúdať na dôležitosť, zatiaľčo Európa bude pomaly miznúť za nami v nedohľadne, majúc svoje najväčšie úspechy už za sebou.

Vychádzajúc z nášho presvedčenia, že každej osobe a každému národu sa má dať možnosť vyriešiť si svoje problémy sám, priemerný Američan je celkom spokojný s tým aby Európa išla svojou vlastnou cestou. Ale Američania si nárokujú túto nezávislosť aj pre seba a v mnohých detailoch máme veľmi odlišné názory ako najlepšie dosiahnuť svetový blahobyt a mier. Ak sa však takýchto rozdielov nahromadí príliš veľa Američania budú nakoniec musieť prísť k záveru, že Európske národy prestávajú, alebo už prestali, byť našimi priateľmi. USA nikdy nebudú nepriateľské voči Európe; máme predsa len príliš veľa príbuznosti a spoločných cieľov. Ale taktiež si nemyslím, že USA

Stará Európa?

Anjana Shrivastava v Netzeitung, 27. Jan 2003

výber a voľný preklad

(www.netzeitung.de/servlets/page?section=585&item=224125)

Slová Donalda Rumsfelda o tom, že Francúzsko a Nemecko predstavujú starú Európu, mienené ako výčitka nereálnosti, boli prijaté ako potvrdenie ich vlastného, amerického, odmietania skutočnosti. Naozaj je staré toto jadro Európy a temer rovnako staré sú aj rozdiely medzi ním a anglosaským svetom. Kedysi ku ríši Karla Veľkého patrili územia Francúzska, Nemecka, Švajčiarska, Belgie, Holandska a veľká časť Talianska. Stelesňovala presne to, čo sa jej teraz vytýka: monarchistický princíp formy vládnutia. Karolínsky sen o spravodlivom panstve odzrkadľujúci kráľovstvo nebeské sa tiahol cez stredovek a znovu ožíva dnes ako európska nádej v kolektívnu bezpečnosť v rámci EU a OSN.

Ale je to práve tento monarchistický princíp, ktorý Američania v ich dejinnom vývoji najdôslednejšie nechali za sebou; ‚spravodlivé panstvo‘ je pre americké ucho samorozporný pojem. Aj keď spravodlivé panstvo a dobrá monarchia mali na Európu ušľachťujúci vplyv, reminiscencie a súvislosti so Svätou ríšou rímskou vyvolávali aj nekonečné žiale. Napoleonovo zjednotenie Francúzska a Nemecka prerazilo cestu k modernej Európe, avšak Tretia ríša a ich kolaboranti vo Vichy predstavujú obrat k najnižšiemu bodu. Liberálna anglosaská tradícia mala doteraz vždy skeptickejší postoj k vládcom: kráľovmu sudcovi by sa nemalo dôverovať, aj keď sa volá *Hans Blix*.

Stará karolínska ríša našla sebaavedomú anglosaskú odpoveď už v tudorskej dynastii v Anglicku a angloamerické sny týchto dní majú svoj pôvod v tomto kráľovskom paláci. Pretože tudorovský kráľ Henrich VIII, a ešte viac jeho slávna dcéra kráľovna Alžbeta I, sa nevideli, ako Karol Veľký, božími vazalmi na zemi, ale ako vazali svojho národa a ľudu. Ich vláda sa zakladala na popularite. V tejto dobe vznikli utópie, ktoré ešte i dnes hýbu anglosaským svetom. *Thomas Morus* vo svojej *Utópii* opísal svet s nanajvýš liberálnymi rysami: štát, ktorý je veľmi mierumilovný, ale požaduje spravodlivú vojnu v prípade porušenia hraníc a oslobodenia iných zemí spod tyranie. Ešte dôležitejšie boli nádeje prírodovedca *Francisa Bacona* v jeho *New Atlantis*, ktoré nemali za cieľ harmonický sociálny poriadok ako dovtedajšie európske spoločnosti, ale technologické riešenia ľudských problémov.

budú mať obzvlášť teplý vzťah k Európskej únii za 15 či 20 rokov. Podpora centralizovaného mäkkého socializmu stavia EU na veľmi odlišný kurz od amerického. Začiatkom osemdesiatych rokov federálne výdaje US činili 24% hrubého domáceho produktu (GNP), dnes je to 19%. Toto je polovina až dve tretiny podielu z GNP u väčšiny európskych štátov a tieto podiely rastú, nie klesajú. Avšak sú to nie iba odlišné politické a hospodárske koncepcie, ktoré sú kĺnom medzi EU a USA. Samotná myšlienka vytvoriť Spojené

štáty Európy do značnej miery vznikla z túhy udržať krok s Amerikou. Mnohé z ekonomických variant, kultúrnych iniciatív a zahranično-politických rozhodnutí v Európe sú dnes motivované jednoduchou konkurenčnou závisťou.

Filozofické rozdiely medzi Európou a USA sú predstavované a zdôrazňované tromi kritickými kultúrnymi zlomami: 1) Európa sa vzdala väčšiny svojho ekonomického dynamizmu. 2) Európa už nemá žiadok pre vojenské akcie, nahradiac ich prehnanou dôverou v diplomaciu. 3) Európa je na ceste k populačnému kolapsu.

1) Hrubý domáci produkt (GDP) na hlavu pre EU ako celok je dnes menej ako dve tretiny amerického. Jeden z hlavných dôvodov pre to je to, že Americania pracujú ťažšie: 72% Američanov je v pracovnom pomere v zrovnaní s 58% pre EU. Za dobu, za ktorú americký robotník vyprodukuje výrobok v hodnote jedného dolára, vyrobí európsky hodnotu iba 73 centov. Lokomotívou Európy je nemecká ekonómia, ktorá má vážne problémy už viac ako desať rokov. Nemecká skleróza je jedným z dôvodov prečo celková ekonómia Európy ako celku vzrástla tento rok iba o jedno percento, zatiaľčo pre USA je to blízko troch. Iným indikátorom ekonomickej stagnácie Európy je fakt, že väčšina prisťahovalcov začína na sociálnej podpore, naproti tomu v USA skoro všetci prisťahovalci sa hneď chytia aj nízkoplatených prác, často viac ako jednej. Ak by nebolo viditeľnej alternatívy, občania by si asi neuvedomovali, že aj niečo lepšie existuje. Avšak každý Európan s otvorenými očami vidí, že US robia inú ekonomickú politiku. „Protiamerická aliancia,“ poznamenal Michael Grove v *London Times* začiatkom roka, „nerada vidí americký ekonomický úspech lebo im to pripomína že ich preferovaný koktejl pozostávajúci zo (štátneho) protekcionizmu, regulovania, podpory a intervencií obmedzuje rast. Úspech americkej praxe slúži ako trvalý protipríklad ich abstraktných ideí.

2) Druhý rozdiel, ktorý delí Európu od Ameriky je obranná stratégia. Keď ide o udržanie mieru súčasných európskych vodcovia vkladajú celú svoju dôveru do nekonečných rozhovorov, vytvárania komisií a písania rezolúcií kolektívnej diplomacie, nazývajú to multilateralizmom. Za pol roka pod americkým dáždnikom, západní Európania uverili, že ich sloboda sa sama geneuje, že je tak samozrejma ako vzduch, ktorý dýchajú. Keď vidia Ameriku porážať drakov — včera Afghanistan, dnes Irak, zajtra kto-vie-kde — vidia kovboja, ktorého entuziazmus ohrozuje perfektný poriadok. Avšak bez toho aby to pripúšťali v podstate sa rozhodli spoliehať na Ameriku, že im zaistí bezpečnosť. Americkí daňoví poplatníci platia za raketové obranné systémy, neporaziteľné letectvo a lietadlové

super-lode. Európania sa koncentrujú na produkovanie lepšej husacej pečienky, umeleckých múzeí či hospodárskych subvencií. Mohli by viac pripieť na obranu Západu bez toho aby sa pretrhli.

3) Tretí rozdiel je demografického rázu: pôrodnosť v Európe sa stáva katastrofálne nízkou, Európa sa stáva starou a začína sa scvrkávať. USA ostáva mladým a rýchlo rastúcim národom. Vychádzajúc z dnešnej pôrodnosti, za 50 rokov Nemecko sa scvrkne z 82 na 67 miliónov obyvateľov, Taliansko z 58 na 37, zatiaľčo za tú istú dobu USA vzrastú z 283 na 410 miliónov. Nezaujímajúc Európanov mať deti je krízou ich sebadôvery a optimizmu. Je to duchovný indikátor odrážajúci milióny individuálnych rozhodnutí hnať sa za sebeckými záujmami a blahobytom namiesto zodpovednosti za budúcnosť ľudstva.

V amerických očiach najnápadnejším aspektom Európskej Únie je jej nedemokratický charakter. Aparát EU je extrémne do seba uzavretý a tajnostkársky. Pomerne málo z dôležitých rozhodnutí robia úradníci demokraticky volateľní na zodpovednosť. Mnohí Európania, spôsobom nepochopiteľným pre Američana, sú ochotní nechať sa svojimi elitnými kádrami ťahať za nos. Je to akási sedliacka mentalita pod vplyvom ktorej dovoľujú "lepším" z nich aby za nich robili rozhodnutia. Čo sa stane s takým systémom vládnutia ak sa veci obrátia k horšiemu a ľudové nepokoje začnú vriieť, nie je jasné. Osudy bývalých mnohonárodných konglomerátov — habsburgovské a cárske impéria, napoleonovské Francúzsko, Tretia ríša, Sovietsky zväz a Jugoslávia — nie sú ukludňujúce.

Hoci takéto roztavenie (*meltdown*) EU je mysliteľné, skončím s menej alarmistickou, aj keď úprimnou predpoveďou o budúcnosti Európy. Európa sa scvrkne, Amerika narastie, americká ekonómia bude viac ako dvojnásobok európskej. Myslím, že Američania a Európania budú milí k sebe, ale bude to Čína, India, Mexiko, Indonézia, Brazília, Vietnam, arabský svet a Turecko ktoré Amerika bude musieť brať seriózne na dôležitých medzinárodných stretnutiach, nie Európa. Toto nie je situácia, ktorú by si väčšina Američanov pria-la. Po práve, Európa a Amerika by mali ostať blízky-mi bratrancami. Ale súčasné preferencie Európy v oblastiach politiky, ekonómie, spoločenského a rodinného života a morálnej argumentácie naznačujú, že sa vynára menej rodinný vzťah. To je realita na ktorú sa Amerika musí pripraviť.

Eugene P. Wigner (1902-1995), americký fyzik maďarského pôvodu nositeľ Nobelovej ceny (1963), autor výroku o "nerozumnej efektívnosti matematiky".

Rafinovaný Boh je, ale zlomyseľný nie je.
Albert Einstein o matematickej zrozumiteľnosti fyziky

Zázračná užitočnosť matematiky

Zákony prírody museli byť sformulované v jazyku (čistej) matematiky aby mohli byť použiteľné aplikovanou matematikou. Galileov výrok spred tristo rokov je dnes ešte pravdivejší ako vtedy. ...

Filozofia je napísaná v tejto veľkolepej knihe, ktorou je vesmír, a ktorá je neustále otvorená nášmu zrakom. Ale tejto knihe nemôžeme rozumieť ak sa najprv nenaučíme porozumieť reči, v ktorej je napísaná. A touto rečou je matematika.
Galileo Galilei

Isteže, pre nepredpojatú myseľ sú (napríklad) komplexné čísla zďaleka nie "prirodzené" či jednoduché a nemôžu vyplynúť z fyzikálnych pozorovaní. Navyiac, použiteľnosť komplexných čísel v kvantovej mechanike nie je nejakým výpočtovým trikom aplikovaného matematika, ale sú nutné pre formulovanie fyzikálnych zákonov.

Je (preto) naozaj ťažké vyhnúť sa dojmu, že tu stojíme pred zázrakom celkom zrovnateľným vo svojej pozoruhodnosti so zázračnou schopnosťou ľudskej mysle vytvoriť reťazec argumentov bez toho aby si protirečila, alebo s dvojitým zázrakom existencie prírodných zákonov a schopnosti ľudskej mysle si túto zákonitosť uvedomovať.

Zázrak akým je použiteľnosť matematického jazyka pre formulovanie zákonov fyziky je ohromný dar, ktorý nevieme pochopiť a ani si ho nezasluhujeme. Mali by sme zaň byť vďační a dúfať, že ostane platný aj pre náš ďalší výskum v prírodných vedách.

Z prednášky Eugene P. Wignera, *The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in the Natural Sciences* (Nerozumná efektívnosť matematiky v prírodných vedách) na Newyorkskej univerzite roku 1959.

Slovenský kresťanský samizdat

Vychádza štvrťročne v elektronickej forme ako PDF file (pre Acrobat Reader 3.0 – 5.1).

Vydáva: *George Virsik*,
Neusser Straße 453, D 50733, Köln.
gversik@t-online.de
<http://gversik.bei.t-online.de>

Za výber príspevkov a za obsah nepodpísaných príspevkov zodpovedá vydavateľ; za obsah podpísaných príspevkov autor.

Štvrťročník môže každý ľubovoľne, rozširovať v elektronickej alebo vytlačenej forme.

To isté platí pre prípadné prevzatie článkov a príspevkov v komerčne či ináč vydávaných publikáciách s jedinou podmienkou, že bude plne udaný autor i zdroj (Slovenský kresťanský samizdat).